

Mandehørm og medborgerskab

Rønlev, Rasmus

Published in:
RetorikMagasinet

Publication date:
2017

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Rønlev, R. (2017). Mandehørm og medborgerskab. *RetorikMagasinet*, 26(103), 8-10.

MANDEHØRM

OG

At popkultur kan være arnested for retorisk medborgerskab, er der ikke noget nyt i. Film, TV-serier og musik har altid kunnet skabe debat. Men på nettet kan den poppede debat blandt almindelige mennesker i dag flamme op så hurtigt og stort at den sætter den offentlige dagsorden og får indflydelse som aldrig før.

**Rasmus Rønlev,
ph.d. i retorik ved Københavns Universitet**

Mandehørm! Værten Timm Vladimir annoncerede temaet i det fjerde afsnit af sidste års *Den store bagedyst* ved at flække en kævla med en økse. Da deltagerne nåede til at skulle bage ugens Mesterværk, lød opdraget at de skulle bage en "polterabend-kage" til mænd. Iben bagte en brun pariserrøv i lilla G-streng. Juliane en paintball-pistol i camouflagefarver. Og så var der Gunnar der bagte en kage svøbt i lyserød fondant og med to par buttede fødder på toppen der stak ud under en dyne. Dommer Mette Blomsterberg var klar i mælet: Det var en barnedåbskage så mild og forsigtig at selv babyer kunne være med. "Er det en pige der er blevet født? Kan du følge mig?", lød det fra den kontante dommer. Opgaven var misforstået, og Gunnar røg hjem. Og så brød debatten ellers ud på nettet.

For nej, adskillige af det populære underholdningsprogrammer over én million seere kunne *ikke* følge Blomsterberg, hendes meddommer Jan Friis-Mikkelsen og DR. De gik i hundredvis på Facebook og kritiserede de forældede kønsnormer som de mente programmet og dets udfald var udtryk for. "Kønsstereotyp", "tåkrummende" og "antikveret" var bare

nogle af de adjektiver de brugte i kommentarsporet på DR's Facebook-side. Som en seer formulerede kritikken: "Jeg sidder med en grim smag i munden efter aftenens afsnit af *Den Store Bagedyst*. Ærgerligt, for jeg sidder normalt med en underholdt, hyggelig og sød smag i munden, når jeg har set det bageglade program. Men i aften valgte DR at definere, hvilke ting der gør en mand rigtig – og dermed også hvilke ting der gør ham forkert."

For det meste kan Familien Danmark rigtig nok nyde *Den store bagedyst* uden at der går identitetspolitik i den, og blot nøjes med at tage stilling til om det er o.k. at bruge købe-fondant eller ej. Det er popkultur som vi kender den: bred, folkelig og ufarlig. Ikke lige det der leder tankerne hen på *retorisk medborgerskab*, altså medborgerskab forstået som en retorisk praksis man udøver ved at tage del i den offentlige debat, og ikke blot en juridisk status man nyder, eller en national identitet man føler. Men *GunnarGate* – som miseren ironisk blev døbt på de sociale medier – illustrerer at selv bagedysten undertiden kan skabe debat og være kilde til retorisk medborgerskab. Og når popkultur i dag politiseres, fortsætter samtalen ved sofabordet på de sociale medier og vokser sig dér hurtigt så stor at det ikke kun er bagedystens seere der diskuterer kønsnormer, men hele den danske offentlighed.

Fra folkelig kultur til folkelig retorik

De mange kommentarer som Gunnars exit af bagedysten afstedkom på Facebook, kan ses som *vernakulær retorik*. Lingvister skelner mellem vernakulære sprog – eller folkesprog – og standardiserede fællessprog – såkaldte *lingua franca*, eksempelvis latin før i tiden og engelsk i dag. Dante er kendt

MEDBORGERSKAB

for at insistere på at skrive *Den guddommelige komedie* på folkesproget italiensk frem for på fællessproget latin; tilsvarende er Luther kendt for at lægge vægt på at Biblen blev trykt på de europæiske folkesprog frem for på latin. Vernakulær konnoterer altså folkelig, lokal og lavstatus, og antonymer er institutionel, formel og magtfuld.

Retorikere bruger blandt andet betegnelsen vernakulær om den uformelle hverdagsretorik blandt 'almindelige' mennesker. I et hovedværk på området, bogen *Vernacular Voices* fra 1999, skriver den amerikanske retoriker Gerard A. Hauser at retorikere traditionelt har haft en forkærlighed for institutionel retorik og skænket retorikken fra politikere og journalister langt mere opmærksomhed end retorikken blandt borgere. Problemet med det, argumenterer Hauser, er at institutionel retorik alene ikke giver noget retvisende billede af den offentlige meningsdannelse. Hvis man vil vide hvad den offentlige opinion er, og hvordan den formes, må man også inddrage vernakulær retorik.

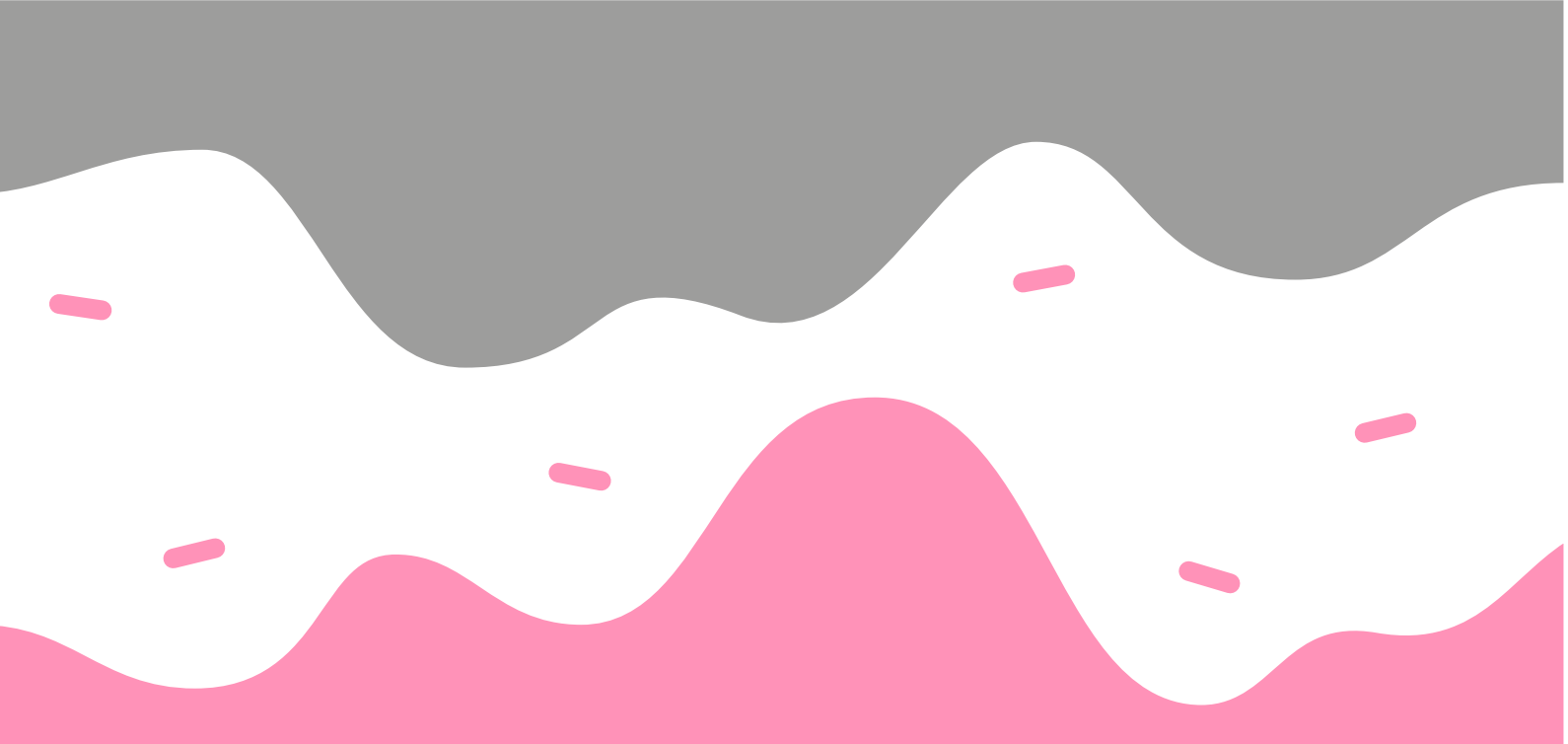
Vernakulær retorik tager ofte afsæt i borgeres personlige erfaringer, det private og intime. Det var også tilfældet da bagedysten skabte debat på Facebook. Eksempelvis tog flere seere afstand til programmet med udgangspunkt i små anekdoter om hvordan de var sammen med deres børn og forsøgte at opdrage dem. Som en mor skrev: "Shit, jeg har misforstået konceptet hver gang jeg har bagt med mine drengebørn! Med al den krymmel og glasur kunne de jo misledes til at tro at man kan bage som man fucking vil som dreng uden at det gør bagningen mindre drenget. Hvordan er den her sluppet igen hele redaktionen uden at bare én har rakt hånden op og sagt 'guys, er vi helt sikre på at det her ikke er en omgang ho-

mofobisk kønsstereotypisering?" Som eksemplet illustrerer, afspejler den vernakulære retoriks udspring i den private intimsfære sig også i dens uformelle stil hvor flere sprognormer ofte er på spil på én gang, for eksempel når ord som "shit", "fucking" og "guys" bruges side om side med "homofobisk kønsstereotypisering".

Vernakulært vokseværk på nettet

Det er ikke nyt at popkultur kan sætte gang i den vernakulære retorik. 90'ernes svar på *SKAM*, den populære ungdomsserie *Beverly Hills 90210*, skabte også debat. Da Kelly til et *slumber party* med Brenda, Donna, Andrea og den gyselige Amanda fortalte om hvordan hun var blevet voldtaget, vakte det forfærdelse og refleksion blandt publikum. I hvert fald på Våbenstedvej i Herlev hvor mine søstre og jeg trofast så hvert afsnit. Serien var netop kendt for at give det klassiske high school-drama en samfundsrelevant overbygning ved at beskæftige sig med alt fra unges brug af våben (da Scott, som vi alle husker, uforsætligt skød sig selv i sæson 2) til deres indtag af alkohol (da Donna, som vi alle *helt sikkert* husker, i sæson 3 drak sig fuld til the *prom* og var tæt på ikke at blive student – indtil hendes kammerater udvandrede fra eksamen og demonstrerede under parolen: "Donna Martin graduate!").

Men når Noora fra *SKAM* tilsvarende fortæller Eva, Sana, Vilde og Chris om hvordan hun har været udsat for hævnporno og måske voldtægt, er publikum ikke længere begrænset til at diskutere det med deres søstre i den private sfære eller sende deres overvejelser den langsommelige vej ind i den offentlige sfære via et læserbrev til *Vi Unge*. Som Arne Andreas Opheim har beskrevet i en artikel på retorik-

magasinet.dk, kan seerne løbende kommentere seriens temaer på dens hjemmeside skam.p3.no og karakterernes fiktive profiler på Facebook og Instagram, og her afstedkommer SKAM løbende debat om så forskellige emner som sex og Syrien. Vejen fra den private sfære til den offentlige sfære er ikke længere så lang.

En afgørende forskel på den debat som *Beverly Hills 90210* skabte i 90'erne, og den debat som SKAM skaber i dag, er det omfang og den opmærksomhed som de vernakulære reaktioner kan opnå i kraft af digitale netværksmedier. Som tvisten om bagedysten illustrerer, er den vernakulære retorik dermed blevet en magtfaktor som repræsentanter for samfundets institutioner må forholde sig til. Umiddelbart efter at Gunnar var blevet stemt hjem onsdag aften, kom Sofie og Camilla, DR's SoMe-vagthavende på Facebook, på overarbejde, og dagen efter måtte bagedystens programchef Søren Juul Baunsgaard forklare sig. Alt imens DR forsøgte at inddæmme kritikken, blev forløbet ivrigt dækket og diskuteret i andre medier, især tabloidaviserne Ekstra Bladet og BT, men også dagblade som Politiken, Berlingske og Jyllands-Posten. Det hele varede en dag eller to, så var mandehørmens dampet af.

Det er (ikke) bare en kage!

Den vernakulære retorik som popkulturen antænder, brænder ofte lige så hurtigt ud som den blusser op. Den ene dag er det hashtagget #JeSuisGunnar der dominerer på de sociale medier, den næste er det *X Factor* der, igen igen, sætter gang i integrationsdebatten samme sted. Vernakulær retorik er, som Hauser skriver, "not philosophical but eventful", drevet frem af begivenheder. Det samme gælder den udøvelse af

medborgerskab som man ser i den folkelige retorik: Retorisk medborgerskab er netop ikke en stabil status eller identitet, men en flygtig praksis som borgere fra tid til anden kan vælge at tage på sig.

Om det så er en god eller dårlig nyhed at de digitale netværksmedier fungerer som ren tændvæske for vernakulære reaktioner på populærkultur, er der delte meninger om. Allerede i kommentarsporet på DR's Facebook-side lød der kritiske røster: "Det er et kæmpe nederlag for landet når hr. og fru Danmark kan sidde bag skærmen derhjemme og gøre *Den Store Bagedyst* til et kønspolitisk spørgsmål", skrev en seer. Anderledes positiv var Informations lederskribent Christian Bennike: "Gunnars lyserøde kreation er blevet en stedfortræder for et helt kompleks af identitetspolitiske spørgsmål, som netop nu driver det politiske landskab i Vesten, og Bagedysten er blevet en del af samfundets store moralske samtale med sig selv. Velbekomme!"

Uanset hvad man måtte mene om den samfundsmæssige relevans af det folkelige oprør på de sociale medier, så er det i hvert fald sikkert at den vernakulære mange til mange-kommunikation på nettet har føjet en ny og ofte ret underholdende dimension til vores reception af popkultur, også når den politiseres. Som gammel fan af *Beverly Hills 90210* nød jeg især ét indspark i debatten om mandehørmstemaet i *Den store bagedyst*. Det var da en bruger på Twitter delte et billede af en demonstration anført af slænget fra West Beverly High og skrev: "Kage-Gunnar graduate!! #denstorebagedyst".

R